

HET KLIMAAT ANDERS BEKEKEN: PERCEPTIEVERSCHILLEN EN SAMENHANG MET KLINISCHE UITKOMSTEN

Steven Degrauwe
Vicky Van Bulck

GGZ-congres 2026
 Sint-Kamillus

FORENSISCHE BEHANDELING?

- Psychiatrische patiënten die één of meer strafbare feiten hebben gepleegd
- Forensische behandeling richt zich op het verminderen van risico (Andrews et al., 1990)
- Specifieke diagnostische instrumenten — risicotaxatie — en behandelmethoden (Douglas & Skeem, 2005)

FORENSISCHE BEHANDELING?

- Uitkomst: bepaald door meerdere factoren
- Een van de determinanten: sociaal klimaat
 - sociale en relationele dynamieken binnen de groep als bepalende elementen (Boone et al., 2016)
 - multifactorieel concept (Doyle et al., 2017)

SOCIAAL KLIMAAT

Open

- hoog aandeel sociale steun
- mogelijkheden om te groeien
- balans tussen flexibiliteit en controle (Van der Helm, 2011)

Geassocieerd met

- afname van agressie bij opgenomen patiënten (Robinson et al., 2018; Ros et al., 2013; van der Helm, 2011; Van Der Helm et al., 2012)
- grotere tevredenheid over behandelervaringen (Bressington et al., 2011)
- toegenomen motivatie voor behandeling
- sterkere locus of control (van der Helm, 2011)
- kortere opnameduur in een residentiële setting door betere voortgang in therapeutische interventies (Turhan et al., 2023)

Gesloten

- gekenmerkt door bijvoorbeeld het gebruik van repressie om patiënten te bestraffen wanneer zij zich slecht gedragen (van der Helm, 2011)

Gecorreleerd met

- meer agressief gedrag
- beperkte vooruitgang in behandeling (Souverein et al., 2013)

PERCEPTIE KLIMAAT EN PERSOONLIJKHEIDSTREKKEN

De manier waarop men het afdelingsklimaat ervaren en de reactie daarop (al dan niet vijandig), zou kunnen gemodereerd worden door persoonlijkheidstrekken zoals openheid (Turhan et al., 2023)

Niet iedereen profiteert even veel van een open leefklimaat: hogere score op openheid ~ meer vatbaar voor effecten klimaat (van der Helm et al., 2012)

Afdelingsklimaat: co-creatie HV en ptn (Olsson et al., 2015): gedrag en persoonlijkheid van beiden speelt een rol. Bv: mensen met een verhoogde score op psychopathie (antisociale facet) en ervaren minder groepscohesie op een afdeling (de Vries et al., 2015)

BESTAAT HET SOCIAAL KLIMAAT?

Verschil in perceptie

Personeel vs. patiënten

elke groep heeft meer aandacht voor die elementen van het sociaal klimaat die hun eigen rol omvatten

Personeel: therapeutische elementen

Patiënten: interactie met andere patiënten

(Rossberg & Friis, 2004)

Beide perspectieven meenemen > vollediger beeld (Tonkin, 2016)

Meerdere instrumenten met verschillende invalshoeken gebruiken > genuanceerder beeld (De Vries et al., 2018)

KLIMAAT EN LOCUS OF CONTROL?

De structuur van de afdeling moet ruimte laten om prosociaal gedrag op te bouwen door de patiënt geleidelijk meer verantwoordelijkheid te geven (Doyle et al., 2017; Newton, 1998; van der Helm, 2011)

Een geleidelijke overgang van het toeschrijven van problemen aan anderen of het lot naar het idee dat patiënten deze problemen zelf kunnen hanteren, kan gestimuleerd worden (Fontao & Ross, 2021). Dit is een overgang van externe naar interne locus of control (LoC).

Effectieve residentiële forensische behandeling, bepaald door de mate van recidive na behandeling, moet een traject naar interne LoC omvatten

KLIMAAT EN QOL?

Hoewel het verband tussen QoL en recidive matig bleek (Bouman et al., 2009), kunnen we QoL vanwege het brede belang ervan gebruiken als een van de uitkomstparameters van forensisch psychiatrische behandeling (Schel et al., 2015; van Nieuwenhuizen & Nijman, 2009)

QoL wordt mogelijk beïnvloed door het sociale klimaat op een forensische afdeling. Dit werd ook gevonden in een studie van O'Flynn et al. (2018), waarin onderdelen van het sociale klimaat (zoals therapeutische houvast en de mogelijkheid om betekenisvolle activiteiten te ondernemen) correleren met QoL

DIT ONDERZOEK

- 1) Verschil tussen personeel en patiënten in de perceptie van het sociaal klimaat op forensisch psychiatrische afdelingen
- 2) Het verband tussen het sociaal klimaat (zoals ervaren door patiënten) en QoL & LoC
- 3) Is er een verband tussen de scores op maladaptieve persoonlijkheidstrekken en de perceptie van het klimaat

METHODEN

- **Gegevens werden verzameld op zes forensisch-psychiatrische afdelingen van Zorggroep Sint-Kamillus**
 - Mannelijke geïnterneerden
 - Open of gesloten afdelingen, met focus op behandeling of langdurige opname
 - 53 patiënten en 65 personeelsleden namen deel
- **Deelnemers vulden vragenlijsten in**
 - EssenCES-NL, GCI-R, LCS, FQL-SV en PID5 (25 vragen)

RESULTATEN OV1

Verskil tussen personeel en patiënten in de perceptie van het sociaal klimaat

- **Geen verschil in de algemene perceptie van het sociaal klimaat**
- **Wel: twee subschalen verschilden**
 - Cohesie/steun ptn > personeel
 - Therapeutisch houvast personeel > ptn
- **Het verschil sluit aan bij eerdere bevindingen (bv. Rossberg & Friis, 2004)**

RESULTATEN OV2

Het verband tussen het sociaal klimaat (zoals ervaren door patiënten) en uitkomstmaten

- **Therapeutisch houvast en groeiondersteuning waren geassocieerd met QoL**
 - Meer therapeutisch houvast en groeiondersteuning hing samen met hogere QoL
 - Algemeen klimaat, gemeten met GCI hing ook samen met hogere QoL
- **Hoe meer repressie hoe meer externe LoC**

RESULTATEN OV3

Er is een matige evidentie in de data dat een hogere mate van disinhibitie gepaard gaat met een meer algemene negatieve perceptie van het leefklimaat.

Daarnaast is er matige evidentie in de data dat een algemeen verhoogde score op maladaptieve persoonlijkheidstrekken gepaard gaat met het zich minder veilig voelen op de afdeling.

GEVOLGEN VAN HET ONDERZOEK VOOR DE PRAKTIJK

Leefklimaat is niet louter een achtergrondvariabele:

Connectie met kwaliteit van leven => inzetbaar als behandel-element

Expliciete aandacht voor ontwikkeling open klimaat

Interne LoC mogelijk maken

Groeimogelijkheden creëren

Individuele verschillen inherent aan perceptie

Uitgangspunt is geen uniforme patiëntervaring

Effect voor medewerkers:

Toma et al. (2025): Therapeutic Hold lijkt samen te gaan met een positieve perceptie van de werkomgeving. Dus hoe meer een afdeling door medewerkers ervaren wordt als therapeutisch uitnodigend (meer dan cohesion en safety), hoe beter medewerkers zich voelen.

GEVOLGEN VAN HET ONDERZOEK VOOR DE PRAKTIJK

Leefklimaat is niet louter een achtergrondvariabele:

Connectie met kwaliteit van leven => inzetbaar als behandellement

Expliciete aandacht voor ontwikkeling open klimaat

Interne LoC mogelijk maken

Groeimogelijkheden creëren

Individuele verschillen inherent aan perceptie

Uitgangspunt is geen uniforme patiëntervaring

**klimaat = gezondheidsvariabele
van een afdeling!**

Effect voor medewerkers:

Toma et al. (2025): Therapeutic Hold lijkt samen te gaan met een positieve perceptie van de werkomgeving. Dus hoe meer een afdeling door medewerkers ervaren wordt als therapeutisch uitnodigend (meer dan cohesion en safety), hoe beter medewerkers zich voelen.

KLIMAAT ALS INDICATOR VAN GEZONDHEID VAN EEN AFDELING

De perceptie van patiënten en hulpverleners systematisch bevragen

In de praktijk betekent dit:

- Patiëntenparticipatie aan de organisatie van de afdeling organiseren;
- Klimaatmetingen vanuit meerdere perspectieven gebruiken;
- Teamreflecties koppelen aan patiëntbeleving. Feedback-lus!

KLIMAAT ALS INDICATOR VAN GEZONDHEID VAN EEN AFDELING

Interacties tussen groepsleden (zoals agressie) hebben een impact op het leefklimaat

Naar preventie toe: acties afstemmen op de persoonlijkheid. AMPD!

Opvolgen van agressie-incidenten en in relatie brengen met het klimaat.

Stimuleren van verantwoordelijkheid: positive risk taking, open afdelingsklimaat (Robinson et al., 2018: link open klimaat en agressie = negatief).

Nog meer betrekken in het afdelingsgebeuren bij ernstige problematiek: cliënten met complexe problematiek ervaren het klimaat en QoL het meest negatief (Leipoldt et al., 2022).

KLIMAAT ALS INDICATOR VAN GEZONDHEID VAN EEN AFDELING

Opvolgen kwaliteit van leven en locus of control

Beiden monitoren

- Het leefklimaat lijkt een belangrijke factor te zijn in het verhogen van de kwaliteit van leven.
- Een positief gepercipieerd sociaal klimaat hangt samen met meer kwaliteit van leven.
- Een open leefklimaat hangt samen met meer interne locus of control

**Een afdeling die het
leefklimaat
niet systematisch meet,
behandelt blind.**

CONTACT

Steven Degrauwe

Zorgmanager Forensische Psychiatrie

steven.degrauwe@kamillus.evara.be

Vicky Van Bulck

Wetenschappelijk medewerker

vicky.vanbulck@kamillus.evara.be